

Srednjovjekovno groblje u Pristegu

Ljubomir GUDELJ, viši kustos
Muzej hrvatskih arheoloških spomenika
HR - 21000 Split, S. Gunjače b. b.

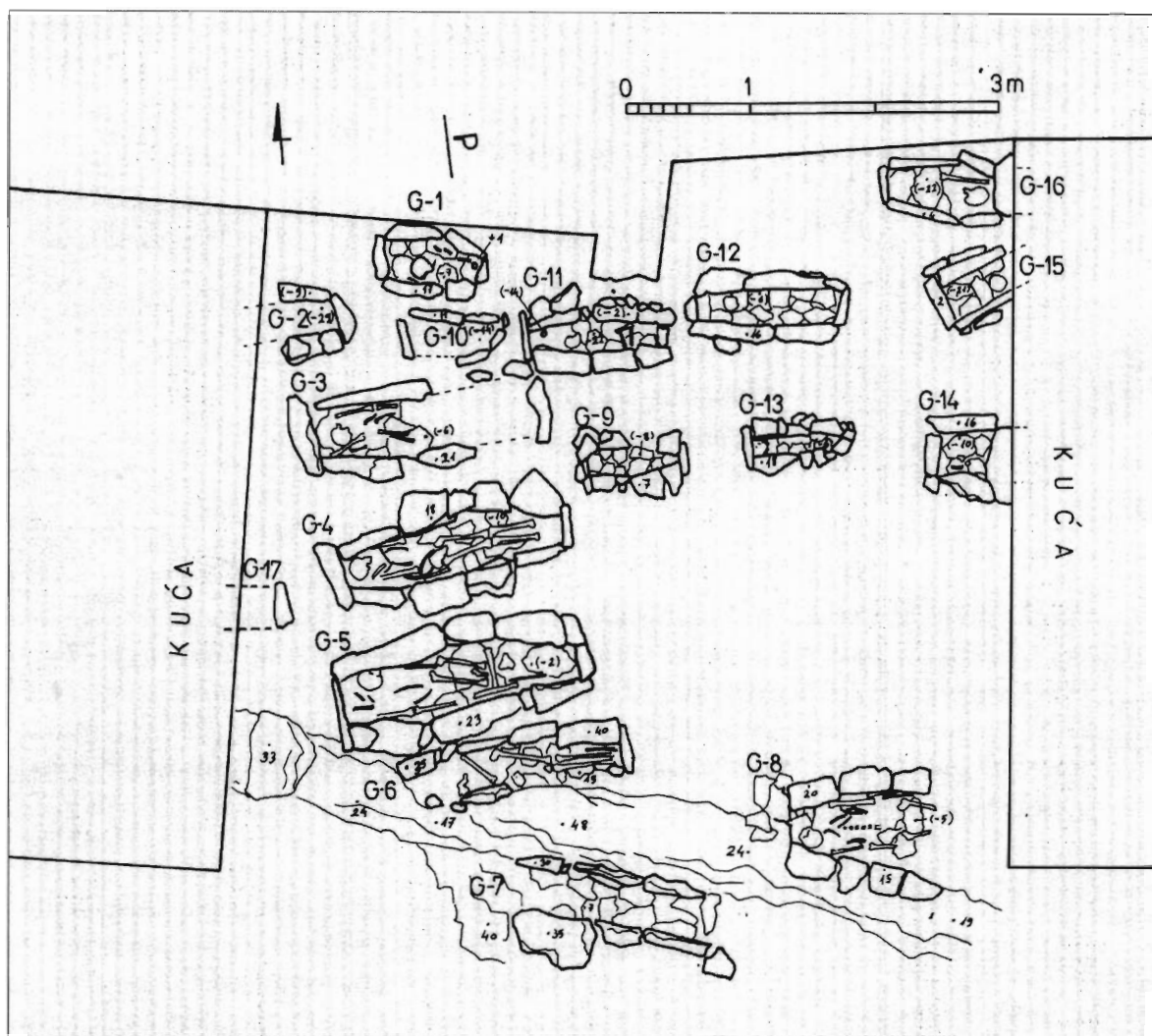
Autor izuještava o zaštitnom arheološkom sondiranju u selu Pristegu, smještenom na pola puta između Benkovca i Stankovaca. Između dviju stambenih kuća, na imanju obitelji Dražina, otkriveno je 17 srednjovjekovnih grobova s po jednim ukopom. Osim rasporeda i karakteristične arhitekture raka, obzidanih, popodenih i pokrivenih kamenim pločama, njihovo približno datiranje omogućavaju naušnice pronađene u dječjim grobovima. Toponim Uželica, nadomak lokaliteta, ukazuje i na blizinu kasnosrednjovjekovnog naselja Ušelje Vasi.

Nakon dojave o otkriću grobova, ekipa Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, obavili su zaštitno arheološko istraživanje i u Pristegu, ravnokotarskom selu južno od magistralne prometnice, a na pola puta između Benkovca i Stankovaca. Sondiranje je obavljeno za četiri radna dana tijekom veljače i ožujka 1996. godine pod nadzorom dr. Nikole Jakšića, profesora Filozofskog fakulteta u Zadru. Djelatnicima MHAS-a, kustosu Ljubomiru Gudelju i Marijanu Lozi, pomoć su pružili arheolozi Joško Zaninović, Radoslav Jurković i studentica arheologije Nataša Desabota. Naušnice je konzervirao Marko Rogošić, crteže i tehničku dokumentaciju izradili su Nada Jukić i Miran Palčok, a fotografije Zoran Alajbeg.

Ime Pristega je zabilježeno u više kasnosrednjovjekovnih pisanih dokumentata (*villa Bristich, villa Prtistichi*) (S. ANTOJAK, 1949, 390-391 bilj. 210). Današnje naselje je uz sjevernu stranu plodnog polja, a na rubu kamenite zaravni što se proteže kilometrima uokolo. Toponim Uželica, nedaleko od novootkrivenog lokaliteta, ukazuje i na blizinu položaja kasnosrednjovjekovnog sela *Ušelja vasi* (N. JAKŠIĆ, 2000, 23).

Istražen je sjeverni dio dvorišta obitelji Dražina omeđen dvjema stambenim kućama i ogradnim suhozidom. Na površini 6x5 metara, otkriveno je devet grobova odraslih osoba i osam dječjih, svi s po jednim ukopom. Slični su pronađeni prije pedesetak godina, prije gradnje kuća, te prilikom obrade sjevernijih oranica koje se, prema prijašnjem vlasniku, još nazivaju crkvenim zemljištem.

O broju tada otkrivenih i uništenih grobova, eventualnim nalazima, ili blizini arhitektonskih ostataka, nema podataka.

Ranijim prekopanjima i zaravnanjima dvorišta, razina terena je snižena u odnosu na doba ukapanja, dio poklopnica je podizan poslije čega su kosti pokojnika pomicanje ili uklonjene. Premoštena temeljima kuća, dva su groba ostala netaknuta, pet ih je djelomice razoreno, a prema planu istražene površine, može se pretpostaviti kako ih je više i sasvim uništeno.

Grobne rake su raspoređene u redovima, izdubljene u tupinastom sloju zdravice, a ograđene suhozidom ili okomito usađenim pločama. Izvorno, većina je bila popodena, a sve pokrivene nepravilnim kamenim pločama različitih debljina. Nije zamijećeno ponovno korištenje niti međusobno preslojavanje, tek dodirivanje obložnica pojedinih susjednih grobova, što ukazuje kako su dugo nakon ukopa bili zamjetni po istaknutom humku ili kakvom drugom nadgrobnom bilježu.

Dimenzije i oblici raka, proširenih na sredini, a suženih prema uzglavnicama i donožnicama, prilagođavane su volumenu tijela pokojnika, koji su polagani na leđa, s rukama pruženim uz

Tlocrt grobova iskopanih u Pristegu 1996. godine

bedra. Po uzdužnoj osi, većina grobova se proteže približnim pravcem zapad-istok, a manji pojedinačni otkloni od takve orijentacije posljedica su prilagodbe zatečenim ukopima, odnosno pravcu pružanja prirodne litice što viri u razini dvorišta. Širenjem sonde prema jugu utvrđeno je kako je spomenuta hrid ujedno i južna granica ukapanja. Ostale granice, kao i njegova ukupna površina, ovim zahvatom nisu utvrđene.

U dva dječja groba pronađeni su prilozi, dok u ostalima, kao ni izvan njih, nije bilo nalaza. Tri jednojagodne naušnice pripadaju skupini nakita veoma zastupljenoj u inventarima starohrvatskih groblja na području između Zrmanje i Neretve, a u razdoblju od sredine 9. do 11. stoljeća (D. JELOVINA, 1976, 97-98). Isti nalazi registrirani su na više položaja u Istri, Lici i Hrvatskom primorju (Ž. CETINIĆ, 1998, 62-63). Elipsasto deformirana srebrna karičica iz *groba* 1 dobro je sačuvana, za razliku od veoma oštećenog para brončanih naušnica pronađenih u *grobu* 11. Ukrašena je šupljim privjeskom načinjenim od dviju jednakih kalota glatkih oboda, kojih su sljubnica i spojevi s karičicom ojačani zalemljenom žicom.

Usprkos maloj istraženoj površini i skromnim nalazima, nedostatnim za iznošenje konačnih zaključaka o površini lokaliteta, te trajanju ukapanja na ovom položaju, rezultati obavljenog sondiranja, važan su prilog arheološkoj topografiji benkovačkog kraja.

Naušnice iz grobova

Opis grobova

Grob 1, dječji, orijentacija: Z-I, oblik: izduženi trapez, dužina 85 cm, širina: 30/40/18 cm, relativna dubina: 23 cm. Obložen, popoden i pokriven nepravilnim pločama vapnenca. Pored sačuvane dječje lubanje, pronađena je srebrna karičica-naušnica s jednom glatkom jagodom, promjera 2,7 cm.

Grob 2, orijentacija: Z-I oblik: izduženi trapez, oštećen sa zapada, dužina: - širina: 25 cm, relativna dubina: 17-20 cm. Zemljana dna, obzidan suhozidom i okomito usadenom pločom donožnicom. Poklopnice groba i kostur pokojnika ranije su uklonjeni.

Grob 3, orijentacija: Z-I, oblik: elipsast, dužina: 182 cm, širina: 40/42/45 cm relativna dubina: 20-30 cm. Obzidan suhozidom, a popoden i pokriven nepravilnim kamenim pločama. Pokraj kostura odrasla pokojnika, položenog na leđa, a s rukama pruženim uz tijelo, nije bilo priloga.

Grob 4, orijentacija: Z-I, oblik: elipsast, dužina: 183 cm širina: 25/44/22 cm, relativna dubina: 24-28 cm. Obzidan suhozidom, a

popođen i pokriven nepravilnim kamenim pločama. Pokraj kostura odrasla pokojnika, položenog na leđa, s rukama pruženim uz tijelo, nije bilo priloga.

Grob 5, orijentacija: Z-I, oblik: elipsast, dužina: 194 cm, širina: 35/42/29 cm, relativna dubina: 22-27 cm. Grob je izdubljen u litici koja je poslužila kao dno. S tri strane obzidan suhozidom, a pokriven nepravilnim pločama vapnenca. Uz kostur odrasla pokojnika, položenog na leđa, s rukama pruženim uz tijelo, nije bilo priloga.

Grob 6, orijentacija: Z-I oblik: izduženi trapez, dužina: 178 cm, širina: 28/34/13 cm, relativna dubina: 25-35 cm. Grob izdubljen u litici, popođen tankim pločama, s jedne strane obzidan suhozidom. Uzglavnica, donožnica i pokrov groba, ranije su uklonjeni. Skromno sačuvan kostur odrasla pokojnika, bio je bez priloga.

Grob 7, orijentacija: Z-I oblik: izduženi trapez-sužen na sredini, dužina: ? - širina: 35/30/35 cm, relativna dubina: 25-30 cm. Popođen tankim pločama, obzidan suhozidom i okomito usadenim pločama. Poklopnice groba, donožnica i ostaci pokojnika ranije su uklonjeni.

Grob 8, orijentacija: Z-I oblik: izduženi trapez-raširen prema donožnici, dužina: 182 cm, širina: 37/40/52 cm, relativna dubina: 25-28 cm. Obzidan suhozidom, popođen tankim pločama. Poklopnice groba i dio obložnica ranije su uklonjeni. Pokraj kostura odrasla pokojnika, zatečenog *in situ*, sačuvanog iznad koljena, nije bilo priloga.

Grob 9, dječji, orijentacija: Z-I oblik: elipsast sužen prema nogama, dužina: 75 cm, širina: 20/25/12 cm, relativna dubina: 15-20 cm. Obzidan suhozidom i okomito usadenim pločama kojima je popođen. Pokrov groba i kostur pokojnika ranije su uklonjeni.

Grob 10, dječji, orijentacija: Z-I oblik: izduženi trapez, dužina: 85 cm, širina: 27/30/15 cm, relativna dubina: 17-25 cm. Zemljana dna, obzidan okomito usadenim kamenim pločama. Pokrov groba i kostur pokojnika ranije su uklonjeni.

Grob 11, dječji, orijentacija: Z-I, oblik: elipsast, dužina: 105 cm, širina: 20/23/15 cm, relativna dubina: 16-20 cm. Obzidan suhozidom i popođen tankim pločama. Poklopnice groba su ranije uklonjene. Pokraj lubanje dječjeg kostura pronađen je par veoma oštećenih jednojagodnih brončanih naušnica.

Grob 12, dječji, orijentacija: Z-I, oblik: izduženi trapez, dužina: 115 cm, širina: 20/30/30 cm, relativna dubina: 17-22 cm. Obzidan suhozidom i okomito usadenim kamenim pločama kakvima je bio popođen i pokriven. Pokraj lubanje djeteta nije bilo priloga.

Grob 13, dječji, orijentacija: Z-I, oblik: trapez, sužen prema donožnici, dužina: 72 cm, širina: 17 /18/8 cm, relativna dubina: 15-20 cm. Obzidan suhozidom i okomito usadenim pločama kakvima je bio popođen i pokriven. Uz dječji kostur, u grobu nije bilo priloga.

Grob 14, orijentacija: Z-I, oblik: izduženi trapez, dužina: ?, širina: 25/30/20 cm, relativna dubina: 20-25 cm. Obzidan suhozidom, a popoden i pokriven nepravilnim kamenim pločama. Uz kostur odrasla pokojnika, položenog na leđa s rukama pruženim uz tijelo, nije bilo priloga.

Grob 15, orijentacija: Z-I, oblik: izduženi trapez, dužina: ?, širina: 22/30/- cm, relativna dubina: 25-30 cm. Obzidan suhozidom, popoden i pokriven nepravilnim kamenim pločama. Istočna strana groba zalazi pod temelje kuće, te je djelomice razorena. Pokraj kostura odrasla pokojnika, položenog na leđa s rukama pruženim uz tijelo, nije bilo priloga.

Grob 16, orijentacija: Z-I oblik: izduženi trapez dužina: ?, širina: 23/-/- cm relativna dubina: 25-30 cm. Obzidan suhozidom, popoden i pokriven kamenim pločama. Istočna strana groba premoštena je temeljem kuće te djelomice razorena. Uz skromno sačuvane ostatke kostura odrasla pokojnika nije bilo priloga.

Grob 17, orijentacija: Z-I. Zapadna strana groba je razorena u prigodi gradnje obiteljske kuće. Sačuvan je tek dio obzida i okomito usadena ploča, donožnica. Bez ostataka pokojnika i priloga.

The Medieval Graveyard in Pristeg

The author reports on protective archaeological sample excavations in the village of Pristeg, situated half way between Benkovac and Stankovci. Between two residential houses of the Dražina family, there have been found 17 medieval single graves. Besides by distribution and characteristic architecture of graves, walled, floor and ceiling covered with stone slabs, rough dating of the graves is also enabled by earrings found in children graveyards. The name Uželica of a nearby locality indicates vicinity of the late medieval settlement of Ušeljce Vasi.

Literatura:

- S. ANTOLJAK, (1949), Zadarski katastik 15. stoljeća. *Starine JAZU 42*, Zagreb, 1949.
J. BELOŠEVIĆ, (1980), *Materijalna kultura Hrvata od 7-9 stoljeća*. Zagreb, 1980.
Ž. CETINIĆ, (1998), Stranče-Gorica, starohrvatsko groblje, *Katalog izložbe*, Rijeka, 1998.
B. GUŠIĆ, (1971), Starohrvatsko naseljenje Ravnih kotara, *Radovi instituta JAZU u Zadru, 18*, Zadar, 1971.
D. JELOVINA, (1976), *Starohrvatske nekropole na području između rijeka Cetine i Zrmanje*, Split 1976.
N. JAKŠIĆ, (2000), Benkovac i okolica u srednjem vijeku. *Kulturno povijesni vodič 11*, Split, 2000.